

Dialog

BUZĂU-CHIȘINĂU: O PLATFORMĂ DE CUNOȘTINȚE, CONCEPTE, EXPERIENȚE PENTRU UN VIITOR MAI BUN, DE MODEL EUROPEAN

Liliana CONDRAȚICOVA

Constantin TOMA

Anatol PETRENCU

LC: Discuția de azi, una așteptată, sperăm că va genera, fără îndoială, într-o platformă de comunicare și dezbateri furtunoase, construind nu doar un pod de flori între Republica Moldova și România, dar, mai degrabă, un pod de cunoștințe, concepte, experiențe. Această punte de relații cultural-științifice este eficient conectată atât la Buzău – grație activității prolifice a Primarului municipiului, Constantin Toma, cât și la Chișinău, prin străduințele profesorului universitar, dr. hab. în istorie, Anatol Petrencu, președintele Asociației Istoricilor din Republica Moldova „Alexandru Moșanu”. S-a reușit, grație eforturilor concentrate ale echipelor din Buzău și Chișinău, să fie desfășurate mai multe manifestări științifico-culturale în România și Republica Moldova, și care merită a fi cunoscute, expuse pe înțelesul tuturor, pentru a deveni și mai atractive și a aduna lume bună. Pentru început, stimate domnule primar Constantin Toma, pentru persoanele mai ales din Republica Moldova, care nu au avut ocazia să vă cunoască mai aproape, ne puteți spune câteva lucruri despre dumneavoastră și de unde vine această pasiune pentru istorie, pentru patrimoniu?

CT: Cred că pasiunea pentru istorie și legătura de suflet pe care o am cu Basarabia, probabil vine de la o poveste din familia mea!

Pe 7 februarie 1919, fratele bunicului meu, militar în termen, Toma Alexandru, murea în postul de pază, pe malul Nistrului împușcat de soldații ruși bolșevizați, ce trecuseră noaptea pe râul înghețat pentru a fura din bunurile oamenilor.

M-am născut și am trăit într-un sat de câmpie, Țintești, de lângă Buzău, cu această poveste în casă, spusă de multe ori de bătrânii satului, care bineînțeles povesteau despre toți eroii țințeșteni căzuți pentru patrie. Țin mult la trecut pentru că, analizându-l mai bine, găsim întotdeauna soluții și pentru un viitor mai bun!

LC: Există momente-cheie sau personalități care v-au marcat interesul, care vă inspiră în activitatea deloc simplă, care vă ajută prin propriul exemplu să fiți un adevărat Primar al buzoienilor?

CT: Cu siguranță sunt multe personalități de primari de ieri și de azi care mă inspiră, cum mă inspiră și toți buzoienii pe care i-am desco-

perit prin proiectul ce funcționează de 8 ani, „Buzoienii de ieri și de azi”, unde în fiecare lună propunem tinerei generații buzoiene personalități excepționale, ca modele de viață.

Ca primari, mi-a plăcut mult ceea ce a făcut pentru Buzău primarul Nicu Constantinescu (23 mai 1840, Craiova – 21 aprilie 1905, Buzău) și pe plan extern Michael Bloomberg, primar al New-Yorkului, timp de 3 mandate.

Iar ca buzoieni cu cariere excepționale aș enumera doar câteva: Alexandru Marghiloman, cel care, în calitate de prim-ministru al României, a făcut posibilă Unirea Basarabiei cu România; George Emil Palade, cel dintâi român laureat al Premiului Nobel, în 1974, pentru medicină; Benone Sinulescu, probabil cel mai mare artist al muzicii populare românești sau viceamiralul Ioan Murgescu, primul Comandant al Marinei Militare și erou din Războiul de Independență al României, 1877–1878.

LC: Stimate domnule profesor Anatol Petrencu, este o mare onoare pentru mine, în calitate de fostă studentă de la Facultatea de Istorie a Universității de Stat din Moldova, să vă întreb ceea ce nu am îndrăznit să fac la facultate – ce este pentru Dvs. istoria?

AP: Pentru mine istoria este totul, cunoașterea, înțelegerea și interpretarea ei zi de zi, este viața pe care o trăiesc. Istoria pentru mine este aflarea adevărului despre trecut, despre faptele bune, realizate de oameni onești, de rezistența lor împotriva fărădelegilor comise de tirani și netrebnici. Așa se întâmplă întotdeauna: dictatorii nu numai ascund crimele comise, dar îi reduc la tăcere pe cei ce au suferit și au supraviețuit deportărilor, foametei organizate, închiderii în spitale de psihiatrie etc. După căderea regimurilor totalitare comuniste, iată că pentru istorici s-au deschis posibilități de recuperare și interpretare științifică a memoriilor celor care au supraviețuit condițiilor inumane prin care au trecut. Este vorba nu doar de supraviețuitorii Gulagului, ci și de participanții la lichidarea catastrofei de la Cernobîl sau a militarilor trimiși de Kremlin în Afganistan. Și lista temelor ar putea continua. Din experiența pe care am obținut-o pot afirma: toată lumea vrea să știe adevărul despre cutare sau cutare evenimente, fapte

sau oameni. Adevărul e atât de prețios, încât este înfășat cu foarte multe neadevăruri. Iar oamenii, – am spus, – vor să cunoască anume adevărul.

LC: Și atunci, care ar fi cele mai valoroase trei studii, în care vă regăsiți în calitate de istoric și dascăl. Și ce cărți ați sfătui Dvs. să fie citite azi pentru a îndrăgi istoria Țării.

AP: Consider că studiile în care mă regăsesc se referă la Basarabia (ca istorie locală) în anii celui de-Al Doilea Război Mondial. Am susținut teza de doctor habilitat pe tema „Politica României privind Basarabia. 1940–1944”, Chișinău, 1997, pe baza căreia am publicat câteva monografii („Basarabia în al Doilea Război Mondial”, Chișinău, 1997, retipărită la Iași cu titlul „Basarabia în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. 1939–1945”) și altele.

Cred, de asemenea, că noi, istoricii din Basarabia, ar trebui să ducem lucrul până la capăt: în iunie 1940, URSS a copleșit Basarabia, nordul Bucovinei, Ținutul Herța. În iunie 1941, Conducătorul Statului Ion Antonescu a intrat în război împotriva Imperiului sovietic (ulterior supranumit, pe bună dreptate – Imperiul răului), eliberând aceste pământuri strămoșești și redând libertate locuitorilor de aici. Noi, basarabenii, trebuie să-i fim recunoscători pentru acea faptă istorică. Munca asupra acestui subiect continuă.

Alte studii în care mă regăsesc, sunt legate de istoria polonezilor în cel de-al Doilea Război Mondial. Am studiat și publicat documente la tema dată („Polonezii în anii celui de-Al Doilea Război Mondial. Culegere de documente”, Chișinău: Editura Cartdidact, 2004; retipărită la Iași ceva mai târziu), precum și studiul monografic „Polonezii în anii celui de-al Doilea Război Mondial. Istoria politică”, Chișinău, Editura Cartdidact, 2005 (de asemenea, retipărit la Iași, la Editura Tipo Moldova).

Recent am publicat monografia „Ucraina în flăcări”, Chișinău, 2024, în care am analizat politica agresivă, de copleșire a Federației Ruse. Este o temă în care, de asemenea, mă regăsesc. Dacă observați – studiile subsemnatului se rotesc în jurul acestui neastâmpărat Stat Rus, veșnic dornic de copleșiri teritoriale, veșnic nesățios de bunuri străine și care rămâne în continuare o amenințare pentru lumea civilizată.

LC: Numiți câteva cărți ce ar trebui avute în vedere, când este vorba de îndrăgirea Țării?

AP: În primul rând, aș recomanda „Enciclopedie. Centenarul Războiului de Reîntregire și al Marii Uniri (2014–2020)”, coordonator prof. univ. dr. Ion Solcanu, București: Editura Enciclopedică Gold, Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, 2022, 1659 p. Este o lucrare fundamentală ce demonstrează cu cât greu românii au realizat Reîntregirea Țării, arată eforturile Armatei Române, Diplomatiei statului, Casei Regale și ale Guvernului (în frunte cu Alexandru Marghiloman), ale întregii societăți, mobilizate în promovarea interesului național. În același timp, „Enciclopedia” este un omagiu al celor de astăzi adus celor ce au înfăptuit Unirea în 1918.

Sunt multe alte cărți, autorii cărora manifestă dragoste de Țară și Poporul român. Nu vreau să supăr pe nimeni. Totuși, aș evidenția lucrările distinsului istoric, Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, care promovează convingător faptele ce unesc românii într-un Neam, depistează falsurile comise, cu voie sau fără voie, de unii colegi istorici. A se vedea, de ex., „Istoria, adevărul și miturile. Note de lectură”, București: editura Enciclopedică, 2002, retipărită în 2014 etc.

LC: Fiecare oraș are un trecut, prezent și viitor, un arhitect care a ordonat străzile și a oferit o altă imagine urbei, personalități care au crescut împreună cu orașul și au marcat destinul acestuia, au înscris file noi în memoria urbei, modelând matricea dezvoltării sociale, culturale, economice. Fără a ne aprofunda în examinarea sociologiei urbane, mă întreb cum vă propuneți să îmbinați, în acest nou mandat de Primar al Buzăului, arhitectura, politica, economia, geografia și statistica puse în slujba orașului?

CT: „Diferențiază-te sau mori!” spunea un mare profesor de la Harvard SUA, Michael Porter, referindu-se la cum ar trebui să acționezi în afaceri, pentru a reuși! Dar aceste cuvinte se pot aplica și unui oraș sau unei țări, pentru că orașele și țările sunt și ele în competiție.

În 2021, la Londra, Buzăul a câștigat titlul de „Cel mai bun brand de oraș sau țară din Europa”, pentru campania de rebranduire a muni-

cipiului Buzău, „Buzău – oraș deschis”, „Buzău – open city”, iar pe locul 2 a fost chiar celebrul Paris, capitala Franței.

În 2017, împreună cu 40 de voluntari, specialiști recunoscuți în domeniile: economic, educațional, social și cultural, după 14 luni de muncă am reușit să definim o viziune de dezvoltare pentru orașul nostru: „Buzăul, oraș magnet până în 2030”, cu misiunea ca „Buzăul să obțină atât de multă atractivitate și competitivitate pentru locuitorii săi, pentru investitori și pentru vizitatori, astfel încât să devină unul din cele mai bune orașe în care să trăiești din România”. Pentru asta avem 27 de obiective strategice de îndeplinit, stabilite în cele 4 domenii: economie, educație, social și cultural.

În acest moment avem proiecte în desfășurare de peste 500 de milioane de euro și în pregătire alte proiecte care însumează peste 800 de milioane de euro, care prin punerea lor în operă ne vor ajuta să ne atingem viziunea de dezvoltare.

LC: Un istoric, profesor de istorie, pasionat de trecut, o Asociație a istoricilor – ce pot face fiecare în parte și împreună pentru modernizarea unui oraș?

AP: Istoricii sunt chemați nu doar să studieze trecutul orașelor și satelor, ci și să scoată în evidență valoarea de patrimoniu a monumentelor ridicate în trecut sau care sunt dezvelite azi. Și, cu toată convingerea, să apere și să promoveze valorile trecutului nostru. Aceste valori stau și vor sta la baza cunoașterii noastre de către oamenii din afara frontierelor Republicii Moldova. Noi, basarabenii, avem pivnițe renumite (Cricova, Mileștii Mici și altele). În același timp, avem păstrate cetăți, situri arheologice, case ale unor nobili (cu regret, unele sunt în delăsare sau în ruine), monumente de tot felul.

Asociația Istoricilor din Republica Moldova „Alexandru Moșanu” a participat la dezvelirea diverselor monumente ridicate în cinstea înaintașilor noștri, a organizat sau a participat cu comunicări la simpozioane consacrate istoriei orașelor, în special – Chișinău. Această activitate o vom continua.

LC: Buzău – Chișinău. Chișinău – Buzău. Un traseu aparent de durată, dar încărcat emo-

țional, cu evenimente de anvergură, manifestări științifice și culturale cu un deosebit ecou în spațiul românesc. Pentru viitorul apropiat, cum vede primarul Constantin Toma această colaborare?

CT: Cu siguranță, vom continua acest traseu emoțional Buzău – Chișinău și Buzău – Republica Moldova, prin cât mai multe proiecte, în cât mai multe domenii, pentru că avem o cultură și o limbă comună și trebuie să avem și un viitor comun.

LC: Și Chișinăul? Ce poate oferi, ce poate propune capitala Republicii Moldova, din perspectivă istorică, culturală, științifică?

AP: Deja am demonstrat: Chișinăul este capabil să organizeze întruniri științifice de anvergură (de ex., Congresul Național al Istoricilor Români, ediția a IV-a, 2024), adevărat – cu partenerii din Suceava. Avem ce arăta curioșilor: muzee, biserici, monumente, Grădina Botanică etc. Avem săli de concerte, teatre cu artiști renumiți. Avem restaurante de tot felul, care pot satisface orice preferințe culinare. Și, bineînțeles – vinuri excelente.

LC: Aspectul unui oraș este opera nu doar a arhitectului, inginerului sau constructorului, dar și a primarului care „sculptează” prin activitățile sale de perspectivă fața modernă a orașului. Ce învățăminte ați făcut din mandatul anterior și ce sfat le-ați oferi celor care vin la conducerea autorităților publice locale pentru o dezvoltare avantajoasă a localităților pe care le conduc?

CT: Istoria dezvoltării oricărui oraș este legată fără discuție de calitatea primarilor pe care i-a avut acel oraș. Un primar poate fi un simplu manager, care să asigure funcționarea bună a orașului și lumea să fie cât de cât mulțumită sau poate iniția proiecte vizionare care să schimbe pentru totdeauna viața comunității. Cred că o combinație între a fi un bun manager, dar și un vizionar este cel mai bine pentru un primar.

LC: Deci, cheia succesului, a reușitei, din experiența Dvs. managerială, domnule Primar Constantin Toma, ar fi...

CT: Înainte de a deveni primar, am fost inginer tehnolog într-o uzină ce realiza piese pentru tractoare și mașini agricole, iar la 2 ani de la terminarea facultății am fost avansat șef de secție, conducând peste 400 de oameni. Asta înainte de Revoluția din decembrie 1989. După 1990 am fost antreprenor, construind de la zero un holding agro-industrial, care la un moment dat avea angajați câteva mii de oameni!

Rezumând, aș putea spune că dacă am reușit să fac ceva, ca primar, acest lucru se datorează în primul rând experienței profesionale acumulate vreo 30 de ani, dar și a voinței și motivației unui copil plecat de jos de la țară, dintr-un sat de câmpie, de lângă Buzău, de a nu se face de răs nici pe el, dar nici pe oamenii care au avut și au încredere în el.

LC: Și peste zece ani, cum vedeți orașul Buzău? Îl puteți caracteriza prin 5-7 cuvinte, cunoscând preocupările Dvs.?

CT: În 6 cuvinte: „Buzău – oraș magnet până în 2030!”

Aceasta este viziunea de dezvoltare a Buzăului, stabilită încă din 2017, când după 14 luni de dezbateri, inclusiv publice, împreună cu 40 de specialiști voluntari am stabilit viziunea, misiunea și obiectivele de îndeplinit, în cele patru domenii de referință ale dezvoltării unei comunități: economie, educație, social și cultural.

Pentru atingerea acestei viziuni, în cele 4 domenii cheie am fixat ca misiune: „Buzăul trebuie să obțină atât de multă atractivitate și competitivitate pentru locuitorii săi, pentru investitori și pentru vizitatori, astfel încât să devină unul din cele mai bune orașe de trăit din România”.

LC: Domnule profesor, astăzi ca niciodată, știința istorică trebuie să devină o forță edificatoare a societății și o voce puternică. Am spus un „DA” ferm la referendumul constituțional din 20 octombrie 2024, susținând parcursul ireversibil al Republicii Moldova și integrarea în familia europeană. Ce putem face noi, oamenii de știință și de cultură, pentru a face domeniile științei și educației atractive, cu atât mai mult că în 2023 la Academia de Științe a Moldovei am format două comisii de specialitate „Istoria științei” și „Patrimoniul cultural în context eu-

ropean”, care vin în ajutorul cercetătorilor din diferite domenii?

AP: Consider că noi, istoricii, – mai larg – oamenii de știință și cultură, putem face mult și trebuie să facem. E nevoie de o impulsională a studierii și propagării istoriei constituirii și extinderii Uniunii Europene. Ca niciodată în trecut, e necesar de a convinge cetățenii noștri de avantajele aflării R. Moldova în componența UE ca membru cu drepturi egale. Noi nu plecăm nicăieri, rămânem unde suntem, dar ne încadrăm în cerințele UE.

În același timp, este nevoie de un efort sporit în ceea ce privește patrimoniul nostru cultural, istoric, geografic. Este foarte important: guvernarea să ia atitudine și măsuri față de „moștenirea” sovietică. Bineînțeles, noi avem ce arăta turiștilor europeni. Nu excludem ca cineva să dorească chiar să deschidă o afacere sau să se stabilească cu traiul aici. Și atunci, noi ce facem? Lăsăm în continuare tancurile și tunurile de pe postamente, cu țevile îndreptate spre Vest, sau – totuși, creăm un Muzeu în aer liber al totalitarismului sovietic, impus Basarabiei (Republicii Moldova).

LC: „Astăzi am făcut istorie” – sub acest slogan s-a desfășurat conferința științifică din 27 martie 2023, pentru a consemna 105 ani de la Unirea Basarabiei cu România. Prin dialogul Chișinău–Buzău, desfășurat de mai mulți ani, încercăm să reunim mediul științific, didactic, administrativ, să așezăm la aceeași masă seniori experimentați și tineri studioși – istorici, antropologi, juriști, politicieni. Am fost o privilegiată în a realiza acest dialog constructiv, pentru care, stimate domnule Primar de Buzău, Constantin Toma și stimate domnule profesor, Anatol Petrencu, Vă mulțumesc cordial. Suntem optimiști în ideea că discuția de față va suscita interesul celor pasionați de adevărul istoric, de patrimoniul ce ne identifică, va dinamiza colaborarea cultural-științifică dintre România și Republica Moldova și va aduce contribuții substanțiale la dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova.

LC: Cea mai impresionantă realizare, în opinia istoricilor din Chișinău, este implicarea

necondiționată în reparația Sălii Unirii din Chișinău, care a devenit posibilă grație donațiilor din partea familiilor buzoiene în frunte cu primarul Constantin Toma.

CT: A devenit deja tradiție ca în fiecare an, de 27 martie, Ziua Unirii Basarabiei cu România, să avem un eveniment desfășurat la Chișinău, în Sala Unirii, acolo unde Sfatul Țării în 27 martie 1918 a votat ca neamul românesc de dincolo și dincoace de Prut să fie într-o singură țară, sau la Buzău în Vila Albatros, acolo unde s-a născut și a murit Alexandru Marghiloman, cel care din calitatea de Președinte al Consiliului de Miniștri al Guvernului României, a luat act de decizia istorică.

Este o mare bucurie pentru noi ca buzoieni și ca români, să contribuim la reparația Sălii Unirii, care are o semnificație atât de profundă pentru cei care simt românește.

LC: Sala Unirii din Chișinău și buzoienii, urmași ai lui Alexandru Marghiloman. Este o legătură specială care s-a materializat azi prin acel suport financiar de cca 50 mii euro. Citiitorul neavizat nu știe toată povestea, pe care vă rugăm să o aduceți la lumină.

CT: La ultima conferință ținută la Chișinău, în Sala Unirii, în fața multor istorici din Republica Moldova și România, dar și în fața studenților, am luat cuvântul ca primar al municipiului Buzău, transmitând că Primăria Buzău va finanța reabilitarea acestui loc istoric.

Venind în țară am constatat că legea nu ne permite să facem o asemenea acțiune și drept urmare am apelat la mai mulți buzoieni, care cu generozitate au contribuit la strângerea sumei necesare reparațiilor. De evidențiat este faptul că inclusiv doamna Irina Vlăduca Marghiloman, strănepoata lui Alexandru Marghiloman, a contribuit cu o sumă importantă la acest demers.

Consider că această donație este un gest firesc din partea buzoienilor care contribuie astfel la continuitatea evocării trecutului care ne-a ținut și ne ține uniți ca neam căci evocarea trecutului este evocarea viitorului! Doamne ajută-ne!